

ÖMER SEYFEDDİN'İN ŞİİRLERİ

EK — II.

YENİ DOKUZ MANZÜMESİ VE *Köroğlu Destanı*

F. A. TANSEL

Necâtî Lugal Armaganı'nda basılan *Ömer Seyfeddin'in Dağınık Şiirleri* başlıklı araştırmamız, sayfa bağlandıktan sonra elimize geçtiği için sonradan ilâve ettiğimiz *Evhâm-ı Tahrir* isimli manzûme ile son buluyordu¹. Ellidört şiiri içine alan bu araştırmanın neşrinden sonra, şâirimizin on şiiri daha elimize geçti. Şimdi bunları yine basım tarihlerine göre sıralayarak, neşredilmemiş olanları (msl., nu. LVII.) ise yazıldıkları zamanı gözönüne alarak kaydediyoruz :

a) Vaktiyle, *Çocuk Bağçesi* mecmuasını taradığımız hâlde, Ömer Seyfeddin'in Süheyl Feridun takma-adını kullandığını bilmediğimiz için bu dergideki yazıları pek tabî'î olarak gözümüzden kaçıyordu. Bu takma-adı kullandığına dâir Bezmî Nusret'in bir notu, bizi bu hususta uyandırdı²; *Çocuk Bağçesi*'ni tekrar tarayınca, *Müekkile-i Fenn'e* adlı aşağıdaki şiirine rastladık³. Ömer Seyfeddin, fennin âdetâ avukatlığını ettiği, cehil karanlıklarını yarıp an'aneleri susturan fenni öğdüğü bu şiirini hiç de beğenmez; bunu, 7 Şubat, 1321 (20 Şubat, 1906) tarihli ve kime gönderildiği bilinmeyen mektubundaki, "*Çocuk Bağçesi*'ndeki benimdir; fakat yemîn ederim ki, pek fenâ. . . Camile Flammarion'un⁴ bir romanına, Stella'nın kabına yazmıştım. Arkadaşlarıma göndermiş bulundum; onlar da neşretmişler" cümlelerinden anlıyoruz. Aynı mektubunda Süheyl

¹ *Necâtî Lugal Armaganı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan, VII. Seri, Sayı 50, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1968, s. 593-646. Bu araştırmamızda mevcut şiirlerin sonuncusu LIV. numarada kayıtlı bulunduğundan, devâmı olan aşağıdaki yazımızdaki şiirleri LV. numaradan başlatmış bulunuyoruz.

² Bk., *aynı eser*, s. 605, not-20. Kullandığı başka takma-adlar için bk., Şevket Rado, *Edebiyat Tarihine Âit Vesikalar—I.*, *Ömer Seyfeddin'in Bir Edebiyat Meraklısına Mektupları*, *Hayat-Tarih Dergisi*, nu. 1., Şubat, 1968, s. 6; Tâhir Alangu, *Ömer Seyfeddin*, İst., 1968, s. 453.

³ Nu. 42, 24 Teşrinisânî, 3211/4 Aralık, 1905.

⁴ Fıransız, meşhur kozmografya âlimi (1842-1925).

Feridun'un kendisine âit takma-ad olduğunu kaydettiğine⁵, *Çocuk Bağsesi*'nde bu mahlasla başka şiiri bulunmadığına göre, beğenmediğinden bahsettiği bu şiirin *Müekkile-i Fenn'e* başlıklı aşağıdaki manzûmesi olduğunu söyleyebiliriz :

LV.

MÜEKKİLE-İ FENN'E

Mahabbetim sanadır, ey hakâyıkın rûhu!
 Odamda yalnızım her şeb senin hayâlinle;
 Söner şebâbımın âmâl-ü hırs-ı mekrûhu,
 Müfekkiremdeki yâd-I fusûn-i bâlinle. .
 Zalâm-ı cehli yarıp an'anâtı susturarak,
 "Budur düşündüğünüz, ey zavallı insanlar!"
 Diyen sadâ-yi nezîhin büyük bir istigrâk
 İçinde hisleri etlî münevver-ü bîdâr.
 Artık âsûde-i taarruzsun,
 Nûr-i şevkînla rûhlar dolsun,
 Artık herşey yalan : Evet, rûhum
 Ebediyetle âbid-ü mahmûm
 Bana hakîkati ihdâs eden tecelline
 Beşer değil mi senin müftakar teselline!

b) Ömer Seyfeddin, kendi el yazısıyla, kime gönderildiğini kesin olarak bilmediğimiz 20 Eylül, 1322 (3 Ekim, 1906) tarihli mektubunda Fransızca bir şiirini kaydetmiştir; "Size, tâziyâne-i şevk-u gayret olmak üzere Fransızca *sonnet*'lerimden bir tânesini yazacağım. Bilseniz, Fransız şiirleri nekadar câzib ve meşbû'-i teessürdür" diye bahsettiği bu manzûmesini⁶, muhâtabının beğendiğini, şâirimizin aynı şahsa, yine Kuş-adası'ndan yolladığı 6 Teşrinievvel, 1322 (19 Ekim, 1906) tarihli mektubundaki, "*Un Larme*'ı nâfile beğenmişsiniz; çünkü o pek fenâ ve hatâ-âlûddur. İnşâ'llâh iyilerini takdim ederim" cümlelerinden öğreniyoruz; yine bu cümlelerden, kendisinin, aşağıya aldığımız bu *sonnet*'sini beğenmediği de anlaşılmaktadır⁷ :

⁵ Kuş-adası'ndan, kime gönderildiği bilinmeyen 7 Şubat, 1321/20 Şubat, 1906 tarihli mektubu (Şevket Rado, *ayn. makâle*, *Hayat-Tarih Dergisi*, nu. 1., Şubat, 1968, s. 6). Bu basımda şiirin adı okunamamış, mektup tarihinin Milâdî yıl karşılığı yanlış olarak 1905 kaydedilmiştir.

⁶ Şevket Rado, *Hayat-Tarih Dergisi*, nu. 2, s. 6, 8.

⁷ Şevket Rado, *ayn. mec.*, nu. 2, s. 8.

LVI.

UN LARME

— *A ma soeur* —

Je pleure, je pleure, je pleure,
Pas des larmes mes yeux...
Sans une amère douleur
Des regards ennuyeux...

Tu est infortunée
Dans cette vie noir, morne..
Oui il ya une année
Un deuil tragique t'orne.

Je sais : Tant désespoir,
Je sais : Aucun espoir
Oh, voilà ton roman!

Quel roman, quel malheur
Qui brisent mon coeur aimant;
Je pleure, je pleure, je pleure!

c) *Temennî-H'âb*, Ömer Seyfeddin'in ondokuz yaşında iken yazdığı şiirlerindendir. Şâirimiz, kendisine çok ıztırab veren şiddetli bir nezleye tutulmuştur; hastalığının te'sirlerini canlandırdığı bu manzûmesinde, varlığını sanki okşayacak olan uykuyu beklediğini, kasvet dolu boş bir odada hattâ sevgilisinin hayâlini bile unuttuğunu, yalnız fûsûn dolu bir uyku beklediğini anlatarak mânevî hayâtını da canlandırmıştır. Vaktiyle basılıp basılmadığını bilmediğimiz bu şiiri, kime gönderildiği mechûl, 16 Nisan, 1906 tarihli mektubunda mevcuttur⁸ :

LVII.

TEMENNÎ-I H'ÂB

— *Influenzadan muztaribken* —

Bir ağrı var başımda... Vücûdümde yok tuvân
Bî'tâb-i neş'e, hem üşüyüp hem yanar gibi
Terler, donar donar yatarım kalkarım; zaman
Geçmez.. Bu bî-karârî-i bâridde; ben şebi
Bir intizâr-i mübrem ve shrânla⁹ beklerim!
Zanneyleirim ki uykunun âsûde elleri

⁸ Şevket Rado, *ayn. mec.*, nu. 2, s. 5.

⁹ Bu kelime, Ş. Rado neşrinde *sihr-i anla* (سحرانله) şeklinde okunduğu için, mısra⁶ vezince bozulduğu gibi, mânâsını da kaybetmiştir : *Bir intizâr-ı mübrem ve sihr-i anla beklerim*. Bu kelime, yanlışlıyorsak *shrân* (سهران) la olsa gerekir ki, göz - kulak olarak beklemek mânâsına gelir.

Okşar şu hasta varlığını; hep kederlerim
 Söndü; unuttum onları... Hattâ emelleri,
 Hattâ senin hayâlini, ey sevdiğim, bu dem..
 Hissimde yok, inan, ne sevinme, ne bir elem :
 Bir boş oda ile ¹⁰, kasvet-âlûde bir sükûn,
 Boş bir muhît, renc-ü azâbın içinde ben...
 Artık benim düşündüğüm âvâre, dil-fiken
 Bir uykudur, o hâb-ı girizân-ü pür-fusûn!

Pirlepe—319

d) 1905'de, Osmanlı hâkimiyetini Hicaz ve Yemen'e bağlamak sûretiyle Hicaz'ın hem asker sevkini, hem başka hususlardaki nakliye işlerini kolaylaştırmak için, yerli sermâye ile tam bir Osmanlı demiryolu olmak üzere Hicaz hattı inşâ edilmiştir. O devir gazete ve mecmualarında, 'Abdü'l-Hamîd'in bu icrââtını ögen, birçok meşhur ve çok genç, henüz şiirlerini neşre başlayan şâirler tarafından yazılmış medhiyelere rastlarız ¹¹. Ömer Seyfeddin imzâsıyla basılan aşağıdaki *Hatt-ı 'Âlî* de bu münâsebetle yazılmıştır. Şâirimiz, Hicaz demir-yolunu tasvir ederken, bunun bilhassa mânevî mânâsı üzerinde durmuş, bu sâyede binlerce dindâr ziyâretcilerin kiblemizin civârını gidip tavâf edebileceklerini, yürüyen bir mâ'bede benzettiği vagonların, bizleri o mânâca büyük beldeye yaklaştıracığını belirtmiştir ¹² :

LVIII.

HATT-I 'ÂLÎ

Bu gün bu hâk-i mukaddes, bu hâk-i lâhûtun
 Semâya pâyeye olan hitta-ı vesî'inden
 Uçar şafîr-i münâcâtı, sâf-ü gâliye-zen,
 Kulûb-i kavme müekkil dehâ-yi nâ-sûtun!

¹⁰ Krş., Ş. R. basımı, *Bir boş odayla* şeklinde okunduğu için mısra' vezin bakımından bozulmuştur.

¹¹ Msl., Prof. Fuad Köprülü'nün *Culûsiye* adlı şiiri (F. A. Tansel, *Doğumunun Yetmişsekizinci Yıldönümü Münâsebetiyle — Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün İlk Yazısı, Basın Hayatının Başlangıcına Dâir Bilgimizi Düzeltten ve Tamamlayan Yeni Notlar, Belleten*, c. xxxiii., nu. 129, Ocak, 1969, s. 45 v.d.).

¹² *Haftalık İzmir gazetesi*, nu. 33, 2 Rebi'l., 1326/19 Nisan, 1324/2 Mayıs, 1908. "Pâdişâh-i müfahham ve Halîfe-i muazzamımız Büyük Sultan 'Abdü'l-Hamîd Hân-i Sâni Efendimiz Hazretleri'nin cümle-i inâyât-i hikmet-i âyât-ı husrevânelerinden olan Hicaz hatt-ı mübârekine âid bu şiiri kâri'lerimize 'arz ile kesb-i mübâhât eyleriz" notu ile basılmıştır.

Bu gün nehâr-i münevver, leyâl-i yâkutun
Uzakta çölleri örten per-I bedî'inden
Geçer ezelle ibâdet eder gibî rûşen
Huzû'-i secde-i şükrânı rûh-i mebhûtun!

Geçer... ki gittiği yer menba'-I me'âlidir,
Zalâmı parçalayan Dîn-i Ahmedî elidir,
Onunla her sene binlerce âbid-ü zâir

Gidip tavâf edecektir civâr-i kiblemizi!
Evet, bu yol, bu vagonlar, bu ma'bed-I sâir
Yakın eder o büyük tâk-ı Bârgâh'a bizi!

e) *Müekkile-i Hürriyet*, İkinci Meşrûtiyet'in i'ânının verdiği sevinçle hemen o günlerde yazılmış ve bu hâdisenin haftasında neşredilmiştir¹³. Hürriyet'e âşik canlı bir varlık olarak tasvir ettiği vatan mefhûmunun, onun ayrılığı, vuslatı ve aşkıyla inleyen kalbinin artık müsterih olduğunu, artık ölüm sessizliğinden uyandığını, binlerce ağlaşan dul ve yetimin bayram ettiğini, bu günün ve gençliğin kanı dökülmeden doğduğunu anlattığı hürriyet aşkının her yeri hayat ve his ile doldurduğunu düşünüyor :

LIX.

MÜEKKİLE-I HÜRRIYET'E

Hecrinle, hecr-i vuslat ve aşkınla çırpınan
Bî-çâre kalb-i zâr-ı vatan şimdi müsterih;
Bî-çâre kalb-i zâr-ı vatan şimdi kâmrân
Geldi sükûn-i mevtine bir ra'şe-I sarîh.

Binlerce boş yuva.. Yine binlerce ağlaşan
Dul ve yetim var; fakat, artık bu gün ferîh
Bir 'ide doğdular... Yine ma'bûde-I zaman
Sensin! Mahabbetin bize bir mezheb-I sahîh!

Doğdun, dökülmeden o büyük gençliğin kanı,
Teshîn eder tulû'un, evet, en serin kanı,
Secdê edilse zîr-i peyinde değil mi az?

Aşkın hayât ve his ile doldurdu her yeri,
Efsâne-I serâb-i kavânîn'i sil de, yaz
Nurdan hutût-ı vecd ile, "Hürriyet!" ey perî!

¹³ *Haftalık Serbest İzmir gazetesi*, nu. 46, 19 Temmuz, 1324/1 Ağustos, 1908. 'Ayn. Sin (ع. س.) imzalı ve *Hedm-i Istibdâd* başlıklı makâle dâhilinde basılmış, şiirin altındaki imzâ sonradan kurşun kalemle ve okunamayacak derecede bozulmuştur.

f) 10 Temmuz, 1324 (23 Temmuz, 1908)'de İkinci Meşrûtiyet'in i'lânı, Ömer Seyfeddin'e *Temmuz* başlıklı şiirini ilhâm etti. Esâret'in yerini hürriyet'e bıraktığı bu Temmuz ayını "mâh-i muhterem" olarak vasıflandıran şâirimiz, Meşrûtiyet'ten hemen sonra yazıp neşrettiği¹⁴ için ümidlerle doludur; dünyâyı apaydınlık görüyor : Hâinler nedâmet etmiştir; vatanda artık fitne fesad kalmamıştır; Tarih, Temmuz adını altun kalemle yazmalıdır ve onun saâdetle dolu ihtişamlı günlerinde gençlik, bütün milletler kâm almıştır :

LX.

T E M M U Z

Binlerce ihtirâm, sana ey mâh-i muhterem!
Her milletin esâreti hürriyet oldu bak
Âgûş-i hâr-i mes'adetinde.. Nasıl demem,
"Sensin şuhûr ve ezmineye nûr-i tâc ve tâk!"

Verdi hulûlün_ışte o hâinlerê nedem;
Yoktur vatanda şimdi ne bir fitne-I firâk,
Ne bir figân-i târ... Evet, ey âfil-I 'adem
Deycûri-I şimâl ve cenûb zulmet-I 'Irâk.

Temmuz... Bu nâmı yazmalı târîh-i 'âleme
Altun hutût ile; onu ahlâf-i dâime
Etsin hayât-ı hür yine bir 'îd-i pür-surûr.

Eyyâm-ı ihtişâm-ı sa'îdinde aldı kâm
Gençlik, bütün milel, bu ahrâr-i bî-vakur :
Ey mâh-i muhterem! Sana binlerce ihtirâm!

g. Ömer Seyfeddin, Perviz takma-adı ile neşrettiği¹⁵ *Yatakta* adlı şiirinde, acı hakikatleri unutturan, yarının sabahından gâfil bir aşk sahnesinin uyandırdığı duyguları terennüm etmiştir :

LXI.

YATAKTA

Bu firâş-I mahabbet, âh ne sıcak;
Sevdiğim, aşkımız hayâliyle
Kapanan perdeler zılâliyle
Bize bir leyl-i bî-nehâr açacak!

¹⁴ 11 *Temmuz* adlı gazetede, Ömer Seyfeddin imzâsıyla basılmıştır (Nu. 1, 20 Receb, 1326/7 Ağustos, 1324 (1908)).

¹⁵ *Ayn. gazete*, nu. 6, 30 Receb, 1326/14 Ağustos, 1324 (1908).

Bûse, bir bûse.. Şimdilik kaçacak
 Yâdımızdan, bütün melâliyle
 Hep hakâyık! Sükûn-i bâliyle
 Bu firâş-î mahabbet, âh ne sıcak!

Ne sıcak, işte siz de, siz de gelin
 Ey uyanmış perîleri leylin;
 Bu sıcaklıkta mest olup kalalım!

Mütegâfil sabâh-i ferdâdan,
 Yek-vucûdî-i şî'r-i sevdâdan,
 Bî-haber bûselerle kâm alalım!..

h) Aşağıdaki şiir, Türkistan'ın en mühim merkezlerinden olan ve artık Türkler'in elinde bulunmayan Kâşgar şehrine hasretin ifâdesidir. Tarih boyunca içten dıştan siyâsî hâdiselerle, işgâllerle karşılaşan Kâşgar, 1099 (1688)'da, Kalmuklar'ın hâkimi Galdan tarafından zabtedilmiş, bundan sonra da siyâsî vak'alara sahne olmuştur. "XVII. asırda Şarkî-Türkistan'ın şark kısımlarını (Hami ve Turfan'ı) ellerine geçirmiş olan Çinliler, 1754'de Kalmuklar'ı da hâkimiyetleri altına alınca, 1759'da Kâşgar ve civârını da işgâl ederek merkezlere kendi garnizonlarını yerleştiriyorlar. 1756-60 yıllarında Çinliler, Kazaklar'ın Orta ve Küçük-orda'ları ile Hokand Hanları'nı da kendi tâbi'yyetlerine sokuyorlar". Muhtelif ayaklanmaların meydana geldiği bu mühim Türk şehri, 1900'da Çinliler'e karşı son bir isyan teşebbüsünden sonra dehşetli bir baskı altında sözde sükûnete kavuşmuştur. Uygur ve Karahanlı hâkimiyetleri devrinde Türk memleketleri arasında en çok inkişaf gösteren Kâşgar, istiklâlini kaydedince bir daha kalkınmamıştır¹⁶. Ömer Seyfeddin, aşağıdaki şiirinde bu pek uzaktaki Türk şehrinin gülistanlarını, bir cenneti andıran bu ülkenin yeşil göllerini, mor ormanlarını tahayyül ediyor ve sonra üçyüzyıldanberi üzerine bir alaca karanlık gibi çöken esirliğin mâtemi altındaki, türbelerinin taşları yere düşmüş Kâşgar .. Altun kandilleri henüz sönmeyen ma'bedlerin kapısında bizi bekleyen ümidler, Karahanlı hükümdârı Satuk Bugra Han'ın rûhunun inlediği, bir zamanlar saltanat merkezi olan, hâtırası artık tarihlerde kalan Kâşgar¹⁷..

¹⁶ *İslâm Ansiklopedisi*, Reşid Rahmeti Arat tarafından yazılan *Kâşgar* maddesi.

¹⁷ Ömer Seyfeddin imzâsıyla *Tanin* gazetesinde basılmıştır (Nu. 2401, 24 Ağustos, 1915).

LXII.

K Â Ş G A R

Gözüm uzak, pek uzak bir cihanda . .
 Yeşil göller, mor ormanlar . . . Hudûdu
 Bir hayâlî İrem gibi bitmeyen,
 Görünmeyen bir cennetti orası.
 Hasret çeken bülbüllerin yuvası
 Gülistanlar harâb olmuş . . Derinden
 Bir hınçkırık sorar : "Bur'da ne oldu?"

Gözüm uzak, pek uzak bir cihanda . .

Görüyorum, genç kızların başları
 Siyah, yanık lâlelerle süslenmiş;
 Üçyüz yıllık esirliğin mâtemi
 Bir alaca karanlığın elemi
 Çökmüş, dağlar müebbeden sislenmiş,
 Düşmüş yere türbelerin taşları.

Gözüm uzak, pek uzak bir cihanda . .

Henüz altun kandilleri sönmeyen
 Ma'bedlerin kapısında bekliyor
 Bizi hâlâ *Kutadgu*'nun ümidi . .
 Bu virâne bir zamanlar ne idi! . .
 Yâdi şimdi Tarih'lerde inliyor;
 Ey Bugra Han, rûhun mıdır inleyen?

1. Her memlekette olduğu gibi bizde de, milliyet fikir ve duygularının kuvvetlenmesi, aydın sınıfın millî kültüre sâhip olabilmesi için başvurulan çârelerden biri de, san'atkârların millî destanlardan, halk hikâye ve masallarından faydalanarak eserler yazmalarındır; mâziyi canlandıran bu eserler, o milletin geçmişteki hayâtını yeni nesillerin gözleri önüne sermek, onların millî duygu ve millî kültürlerini kuvvetlendirmek, mâziye bağlanmalarını te'min bakımından en verimli yollardan biri olduğu şüphesizdir. Bu sebebledir ki, msl., Ziya Gökalp Türk masallarından, halk hikâyelerimizden, *Dede Korkut*'tan bâzı hikâyeleri manzum, mensûr olarak yeniden yazmış, Türk Naturalizmi'nden, *Çolbu Hanım*, *Güneş Hanım*, *Öksüz Kız* aşk menkabelerinden, *Yaradılış-Türk Kozmogonisi*'nden, *Ergenekon Destanı*'ndan faydalanarak edebiyatımıza millî hikâyeler kazandırmıştır¹⁸.

¹⁸ Ziya Gökalp'ın gerek basılmış olan şiir kitaplarındaki, gerek muhtelif mecmua ve gazetelerden derlediğimiz bu tarz şiirleri, tarafımızdan hazırlanan eserde

Gökalp gibi, Türk destanları üzerinde ilmi araştırmalarda bulunan Fuad Köprülü'nün de eski Türk kahramanlarını, ozanlarımızı, Orta-Asya hayatını canlandıran şiirleri mevcuttur¹⁹. Yalnız millî edebiyat devrinin değil, Türk edebiyatının küçük hikâye sâhasında başta gelenlerinden biri olan Ömer Seyfeddin de millî destan nev'ine yabancı kalmamıştır; *Kalavela*²⁰, *İliade (Ilyada)*²¹ destanlarının tercemesi, Türk destan ve menkabelerinden faydalanarak yazdığı *Ergenekon'dan Çıkış*²² ile *Kırk Kız*²³ adlı şiirleri bunu gösterir. Şâirimizin bu tarz eserlerinden biri de, *Koroğlu Kimdi* başlıklı hikâyesidir.

Koroğlu Kimdi, 1919'da *Türk Dünyası* gazetesinde tefrika hâlinde kalmıştır. Ömer Seyfeddin hakkındaki neşriyâta dâimâ hikâyeleri üzerinde durulduğu, şâirlik tarafından hemen hemen hiç bahsedilmediği için, gazete sütunlarında gömülü bu güzel millî hikâyesi unutulup gitmişti. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Şu'besi'nde talebe bulunduğum esnâda sınıf arkadaşarımdan olan ve Ömer Seyfeddin'in

mevcuttur (*Ziya Gökalp Külliyyâtı—1., Şiirler ve Halk Masalları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan, Seri-11., Tenkidli Basım, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1952).

¹⁹ F. A. Tansel, *Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Şiirleri, Belleten*, c. xxx., nu. 120, Ekim, 1966, s. 637 v.d.

²⁰ *Türk Yurdu* mec., c. xiv., nu. 151, 1 Kânûnisânî, 1336 — Nu. 158, 15 Haziran, 1336 numara ve tarihli nüshalarında, *Mukaddime* dâhil yedi sayısında tefrika edilmiştir.

²¹ *Yeni Mecmua*'da tefrika olunmuştur (Nu. 45, 22 Mayıs, 1918 — Nu. 55, 1 Ağustos, 1918; nu. 64, 10 Ekim, 1918); oniki nüshada devam eden bu tefrika ayrıca kitap hâlinde de basılmıştır (*İlada, En Eski Yunan Şâiri Homère'in Epepsi*, terceme ve hulâsa eden Ömer Seyfeddin, Mâarif Vekâleti, Cihan Edebiyatından Numûneler, İst., Devlet Matbaası, 1927). *Yeni Mecmua*'daki tefrikaların sonuncusunda *Leconte de Lisle* adı vardır.

²² *Necâtî Lugal Armaganı*, s. 628. Ömer Seyfeddin'in, *Yeni Gün-Ergenekon'dan Çıkış*: 27 Mart başlıklı bu şiirindeki 27 Mart ile neyin kastedildiğini mübhem bırakmıştık. Şimdi, kısmen biraz daha vâzih fikir edinmiş bulunuyoruz: *Tanın'de, Türkler'in Millî Bayramı — Yeni Gün*; 9 Mart başlıklı ve Ziya Gökalp'ın *Ergenekon* şiirinden kıt'alar nakledilen bir yazıya rastladığımız gibi (Nu. 1876, 18 Mart, 1914), Ömer Seyfeddin'in adı geçen şiirinden sonra Uyanık takma adı ile — ki bu Celâl Sâhir'dir — bir yazı da gördük. Bunda, "Bu gün, Türkler'in kurtuluş bayramına tesâdüf ediyor. Eski bâzı bayrakların üzerinde üç dokuz yazılı" olduğu görüldüğünden, bunun Mart'ın 27'sini ifâde ettiğinden bahsedildikten sonra, "Kendisi koyu bir Türk ve adsız bir kahraman olan Hârezmşâh'ın yeni günü'ne rastlıyordu. Kabûl olundu" denilmektedir (*Halka Doğru* mec., nu. 51, 27 Mart, 1330).

²³ *Necâtî Lugal Armaganı*, s. 642-45.

hikâyelerinden birkısmını, ilk def'a olarak basım tarihlerini de araştırıp tesbit ederek neşreden Şerif Hulûsî Sayaman, İstanbul'dan bana gönderdiği 4 Mart, 1957 tarihli mektubunda, dikkatini çeken *Köroğlu Kimdi* hikâyesi hakkında da bâzı şeyler sormuştu : "... Ben bu destanın baş tarafını bulamadım. Yalnız, baş tarafı, yâni birinci tefrikanın *Türk Dünyası* gazetesi çıkmadan birkaç gün önce yayınlanan el-i'lânı gibi bir broşürde Reşad Nûrî'nin *Deniz Banyosu* hikâyesiyle birlikte yayınlanmış. Ben, bu broşürü aramadık yer bırakmadım. İstanbul'da bir gençte var; fakat hangi düşünceyle, bilmem, vermek istemiyor. Senin bunu görmüş olacağını kuvvetle ümid ediyorum" diyor ve bu hususta bilgi istiyordu. Sözü geçen broşürü, o tarihlerde benim de bulmam mümkün olamamıştı.

1969 yaz ta'tilinde, İstanbul'da Bayezid'deki Beledİye Kütübhânesi'nde *Türk Dünyası* gazetesini yeniden gözden geçirdik. Bahsi geçen ve *Köroğlu Kimdi* hikâyesinin ilk tefrikasını içine alan broşür bu kolleksiyon cildinde bulunmadığı gibi, gazetenin numarasını gösteren kartta da herhangi bir mürâcaat kaydı yoktu. Eser adlarına göre sıralanmış kartlarda *Köroğlu* adında, *Köroğlu Kimdi* hikâyesinin baş kısmını içine alan broşürü nihâyet bulabildik.

Belediye Kitapları, Nu. K. 3855'de kayıtlı bu broşürün üzerinde, 1957'de Feriha Topuz tarafından Beledİye Kütübhânesi'ne verildiği yazılıdır. *Birkaç Söz* başlıklı ilk sayfasında *Türk Dünyası* gazetesinin yarın çıkacağı bildiriliyor. Bundan sonra Reşad Nûrî'nin, tekellümü hikâyesi (S. 3 - 6), Ömer Seyfeddin'in, *Köroğlu Kimdi* adlı manzum destanı gelmektedir; bu on sayfalık broşürün sonunda, 10.000 lira seymâyeli *Türk Dünyası Gazetesi Şirketi Mukâvele-Nâmesi*'nden bâzı maddelere yer verilmiştir.

Şimdi, "Bu güzel Dİbâce'nin mâbe'di yarın çıkacak *Türk Dünyası* gazetesindedir." notu ile basılan *Köroğlu Kimdi* hikâyesinin tam metnini veriyoruz²⁴.

²⁴ Yıl-1., nu. 1., 24 Ağustos, 1919 — Nu. 5, 25 Ağustos, 1919 (Bu gazetenin arka arkaya beş nüshasında tefrika edilmiştir; ikinci ve diğer sayılarının tarihleri sırasıyla 22, 23, 24, ve 25 Ağustos olduğuna göre, birinci nüshasının 24 Ağustos tarihi kaydinde tertip yanlışı bulunduğu, doğrusunun 21 Ağustos olması lâzım geldiği anlaşılır. Tefrikanın başında, "Bu güzel *Dİbâce*'nin ilk kısmı dün Reşad Nûrî Bey'in *Deniz Banyosu* ünvanlı nefis bir hikâyesi ile berâber meccânen tevzi' ettirdiğimiz risâlede mevcut idi" notu kaydedilmiştir. Şüirî son tefrikasının nihâyetinde iki mısra' sıra noktalarla işaretlenmiş, "Bitti" yazılmıştır.

LXIII.

KÖROĞLU KİMDİ

BÜYÜK BİR DESTAN'IN DİBÂCESİ

Asırların nihâyetsiz karanlıkları içinde nekadâr şanlı hakikatler vardır ki, zamanla solar, bozulur, fenâ bir şekle girer. İşte Köroğlu denilen şahsiyet de böyle hakikati silinmiş, nihâyet âdi, rezil bir eşkiyâ seviyesine indirilmiş çapulcularımızdan biridir. Büyük milleti-miz Garb'e doğru sarkmadan evvel, hep Çinliler'le döğüşüyordu. Çinliler'se, meşhur Sed'lerinin hâricinde de bizi rahat bırakmamağa çalışırlardı. Bâ-husus kurnaz kumandanları Pan-ça-u (پان چا او), elde ettiği hâin bir Türk Beyi ile Türkler'i bütün bütün mahvetmeğe uğraşırđı. Bu hâin Türk Pu-luy (پولوی)'da otururdu²⁵. Birgün İmrah'or'unu çağırđı. Göçebe Türkler'e karşı gönderdi; fakat bu Türk İmrah'or, kardeşlerine kıyamadı. Pek kızdı. Onun gözlerini çıkarttı; çöllere koğdurttu. Köroğlu, işte, milletine sâdik kalan İmparator'un oğludur. Babasının öcünü aldıktan başka, Ayaz Han'ı kurtarmış, bütün Çin'i tir-tir titretmiştir. Köroğlu'nun hakikatini şiir içinde tekrar yaşatacak, cildlere sığmayacak kahramanlıklarını şiirin ilâhî sahifesine sığdıracak genç milliyet-perver şâirlerimizdir. Eski lehçe ile tarihî hakikati kısaca gösteren bu manzum kalem tecrübesini ben onlara ithâf ediyorum.

²⁵ Bu şehir hakkında Mehmed Şemseddin Günaltay'ın eserinde şu bilgi verilmiştir : Pou-loui (پو-لوی), bu memleket Uygurlar ülkesinin şimâlindeki dağlık yerlerden ibâretti. Halkı çadırlarda yaşıyor, mer'âdan mer'âya göç ediyor, aynı zamanda ekin ekmekle de uğraşıyordu. Ötedenberi ok ve yay yapmakla büyük şöhet kazanmışlardı. Pou-loui'da, vaktiyle oldukça kuvvetli bir hükümdâr vardı; fakat Koyunlular Si-yu (سی-یو), yâni Buhârâ-yi Sagîr üzerine savaştıkları sırada Pou-loui hükümdârı, Tanju'ya karşı bir kusur işlemiş, korkusundan teb'asını alarak, Pou-Loui'dan at ayağıyla doksan günlük şimâlde bulunan O-go'ya çekilmişti. Teb'asının mühim kısmı ise vatanlarında kalarak Çin hakanına itâ'at etmişlerdi." (*Mufassal Türk Tarihi*, ikinci Kitap, İst., Matbaa-i Âmire, 1339, s. 125 v.d., not-2). Aynı şehir hakkında Atsız'ın verdiği bilgiye göre, Birinci Pu-luy'da İlk Han sülâlesi çağında 325 âile, 2032 nüfus, 799 asker, İkinci Han sülâlesi zamanında ise 800 âile, 2000 nüfus, 700 asker bulunuyordu. İkinci Pu-luy, bu beylik İlk Han sülâlesi devrinde 100 âile, 1070 nüfus, 334 asker barındırmakta idi (*Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar*, İst., Arkadaş Basımevi, 1935, s. 108). Ömer Seyfeddin'in *Köroğlu Kimdi* destanındaki Pu-lu, bu meşhur Uygur ülkesi'dir.

Hicret'ten beşbuçuk asır evveldi,
 Pu-luy'da Kul²⁶ adlı bir Bey türedi.
 Kul Bey dedi birgün İmrağ'vor'una,
 "Hazırlan seyahat için yarına.
 "İli-ovası'na konmuş Yürükler,
 "Belki bu sel coşup bizi sürükler.
 "Bilirsin, babamız Çin'in Fagfur'u,
 "Niçin bana teslim etti Uygur'u.
 "Türkler birleşince Tanrı uyanır,
 "Yardım eder, Çitler kana boyanır!
 "Ötedenberi, bu, bir eski âdet,
 "Çinli'ye belâdır, Türk'e saâdet.
 "Bilirsin, Pan-ça-u (پان چا او) Çin kahramânı,
 "Nekadar güçlkle aldı Turan'ı.
 "Tonguz, Çit (چیت), Efgan'ı paraya, kürke
 "Gark edip hepsini saldırttı Türk'e..
 "Kıpçak'ı püskürttü, uzaklaştırdı,
 "Uygur'u Çitler'de konaklaştırdı.
 "Yalnız, baş eğmedi Kırgız-Kazaklar,
 "Fagfur'a uydular kalan oymaklar.

²⁶ Türk tarihinde bu adı taşıyan iki şahıs vardır. Milâddan sonra 158 tarihine doğru Kunlar Çin hududlarını yağmaya başladılarsa da, Çinliler, âsileri şiddetle te'dib ettiler. Çin İmparatoru, Tanju'yu hal' ve tevkif ederek yerine Kuli (قولی : Tço-ko-li-vang) adında birini Kunlar üzerine nasbeyledi; fakat Kunlar bunu tanımadıklarından yeniden ayaklanmalar baş-göstermiştir (M. Şemseddin, *ayn. esr.*, İkinci Kitap, s. 192). M.S. 552'de Bumin Kagan'ın yerine geçen şahsın adı da Ko-lo'dur (*Ayn. esr.*, Dördüncü Kitap, s. 22). Adsız'ın verdiği bilgiye göre, "mevcut tarihlerde yazıldığı gibi şark'ta ve garb'ta iki Kök-Türk devleti yoktur. Memleketin idâre bakımından iki, bâzan dörde taksimi vardır. Yoksa, bâzı ihtilâl zamanları müstesnâ olmak üzere Kök-Türk devletinde dâimâ bir tek büyük kagan olmuştur ve ilk kagan olan Bumin, veyâ Bumun'dan sonra Türk tahtına oğlu Kolo değil, kardeşi İstemi geçmiştir. Kolo, Türk kaganı değil, şark hanıdır (*Ayn., esr.*, s. VIII.). *Koroğlu Kimdi*'de geçen Kul Bey'in, tarihî şahsiyetlerden kimi temsil ettiğinin aydınlatılmasını, Türk tarihi ve Türk destanları üzerinde çalışanlara bırakıyoruz.

²⁷ Prof. Abdülkâdir İnan, *Türk Destanlarına Genel Bir Bakış* adlı makâlesinde, *Ergenekon Destanı*'nın Çin kaynaklarındaki rivâyetini kaydederken sözü geçen bu adı İli-Han şeklinde okumuştur (*Makâleler ve İncelemeler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan, VII. Seri, Sayı 51, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1968, s. 231).

“İlhan ²⁷ (ایلخان) öldü, Ayaz esir tutuldu,
 “Kayan (قیان) ²⁸ ile Nuḥuz (نوخوز) ²⁹ belki kurtuldu.
 “Fakat kaçtıkları yer ma‘lûm değil,
 “Arandı, ne İran, ne de Rûm değil.
 “Kırgız'a katılmış olsalar gerek,
 “Çöllere atılmış olsalar gerek!
 “Bu gün ki biz Çin'in olduk çerisi,
 “Bulmamız lâzım bu iki Reis'i,
 “Bunlar sağken işler dumanlı kalır,
 “Kagan birgün çıkar, yerini alır.
 “Çin bizi Türk iken hizmete koydu,
 “Arpalık bağladı, karnımız doydular,
 “Borcumuz her zaman doğruyu duymak,
 “Yukar'dan gelen her buyruğa uymak!
 “O hâlde yarın sen Yürükler'e git,
 “Önce kaçakları iyi tahkik et,
 “Sonra vergi diye genç atlarını
 “Seçip al.. Kır, Türk'ün kanatlarını,
 “Zulmü, işkenceyi çoğalt, kaçsınlar,
 “Yâhut bizim gibi avuç açsınlar.
 “Türe (طورا) yi, Yasa'yı koyup bir yana,
 “Kölelik etsinler Ming-ti Kagan'a ³⁰!”

İmraḥ³⁰or, Bey'ini şaşkın dinledi,
 İçinde bir sızı doğdu inledi;
 Dedi, “Ben önce Türk, sonra çeriyim,
 “Türe'ye bağlıyım, Yasa eriyim,
 “Hiç düşman olur mu bir Türk Turan'a
 “Ben körlük etmişim, uymuşum sana.
 “İlhan kim, o bizim soydaşımızdı,
 “Sanki biz gövdeydik, o başımızdı.

²⁸ Prof. Abdülkâdir İnan, *ayn. esr.*, bk. *Umûmî İndeks*, Kıyan şeklinde okunmuştur.

²⁹ Prof. Abdülkâdir İnan, *ayn. esr.*, bk., *Umûmî İndeks*, Nüküz; aynı zamanda bir şehir adıdır (S. 45).

³⁰ Kun devleti'nin saltanatı M.S. 93 yılına kadar sürmüştür; Cenub Kunları, Çinliler'in tâbi'iyetinde bulduklarından Çinliler'e eskisi gibi karşı koyacak hâlde değildiler; Şimâl Kunları ile Çinliler arasında hâil vazifesini görüyorlardı. Cenub ve Şimâl Kunları arasındaki mücâdeleler eksik olmuyordu. İmparator Ming-ti zamânında ihtilâllere meydan verilmemek için hudûda asker gönderilerek (M.S. 64), Çin askerinin bu baskısı altında sükûnet te'min edilmiş (M.S. 66) ise de, Tanju Çang şimâldeki kardeşlerini yok etmek için düşmanlarıyla birleşerek akınlardan, çapullardan geri kalmamış, fakat mahvetmeğe muvaffak olamamış, bu emeli yerine gelmeden ölmüştür (M. Şemseddin Günaltay, *ayn. esr.*, İkinci Kitap, s. 179-186).

"Pan-ça-u kim? O bir düşman başbuğu,
 "Türkler'e geçer mi onun buyruğu?
 "Ayaz beş yaşında bir küçük arslan,
 "Şimdi o her Türk'ün gönlünde Sultan!
 "Var iken bu kadar Türk eri Çin'de
 "Kalsın mı Lor-bang (لوربانغ) da zencir içinde
 "Kayan kim? İlhan'ın büyük yavrusu,
 "Ayaz'ın ağ'beyi, soyun ulu'su
 "Birgün elbet gizli yurttan çıkacak,
 "Fagfur'un başına Çin'i yıkacak.
 "Nuğuz ki Kayan'ın amuca oğlu,
 "Avcıdır, dağlarda tanır her yolu,
 "Alarak Kayan'la hanımlarını;
 "Aşmışlar dağların buzlu karını,
 "Yarlardan atlamış, Kaf'ı geçmişler,
 "Kim bilir nerede bir yurt seçmişler;
 "Birgün elbet bunlar edecek akın,
 "Pan-ça-u bu işi bilmeli yakın :
 "Yakında ayağa kalkacak bu halk,
 "Olacak Turan Beş-şehr, Altı-Balık. . . ."

Bey dedi, "Pu-luy'dur Beş-şehr'in adı,
 "Altı-Balık, Fan-lu (فانلو)'dur, Turan kalmadı.
 "Haydi git İrtiş'in derelerine,
 "Verdiğim buyruğu getir yerine.
 "Ben senin üstünde şimdi âmirim,
 "Aldığım bir emri sana veririm.
 "Her oba halkına kulp takacaksın,
 "Yürükler'i atsız bırakacaksın;
 "Tutacaksın Nuğuz ile Kayan'ı
 "Bulacaksın yâhut kendi cezânı!"

*

İmrah'or askerce edip temennâ,
 Çıktı bindi hemen doru atına.
 İrtiş-ırmağı'na doğru yürüdü,
 Rûhunu acıklı hisler bürüdü;
 Bakarak hasretle yeşil ovaya
 Dedi süzülen bir sürü turnaya:

"Ey ıssız dağlardan gelen turnalar!
 "Gizli bir yaylaya uğradınız mı?
 "Çalınır mı idi davul, zurnalar,
 "Bir göç geçtiğini anladınız mı?
 "İlerde Öğülen (اوکوان) Hanım'la Kayan,
 "Ülker Hanım, Nuğuz, iki çift insan,

“Öküz, koyun, deve, attan çiftler can,
 “Bu kervana selâm durmadınız mı?
 “Kayan bir tepede yurt kurmadı mı?
 “Sırrını sizlere duyurmadı mı?
 “Turan’a bir haber uçurmadı mı,
 “Derdin(i) döktüyse ağlamadınız mı?
 “Gördünüz mü beyler tarla sürerken,
 “Hanımlar toplarken çalıyla diken,
 “Tüz (توز) elleriyle mi yaptılar mesken;
 “Evlerine girip yokladınız mı?
 “Yünden ³¹ iplik yapan, onu dokuyan,
 “Dokumayı esvab şekline koyan,
 “Kirli çamaşırı balçıkla yuyan
 “O beyaz elleri kokladınız mı?
 “Anneler her akşam beşik sallarken,
 “Ninniler düzer mi mukaddes öcten,
 “O gizli yaylada artan, büyüyen
 “Bu körpe Turan’ı kokladınız mı?”

*

Başka ümitlere düşerek bir ân,
 Göklere bakınca gördü bir duman.

İmrah^{vor},

“Ey bulut, Çin’e mi uğradın geldin,
 Yere mi küserek göke yükseldin?
 Mahzun bakışınla bağrımı deldin!
 Nereye gidersin bin gam içinde?”

Bulut,

Giderim Altay’a, Tuna boyuna,
 Buyruk götürürüm Oğuz soyuna,
 Kurdlar baş eğmesin artık koyuna,
 Türkler ağlamasın mâtem içinde!

İmrh^{vor},

Ayaz’ı gördün mü demir kafeste,
 Canlı mı, ölü mü, ya son nefeste,
 Beyler’i bulursun hangi heveste?
 Söyle, beni koyma clem içinde!

³¹ *Türk Dnyası* basımında *bundan* yazılıdır; tertip yanlışlığı olduğu anlaşılır.

Bulut,

Beyler'in pek çoğu Çin'in kölesi,
Halkın gözü yılğın, çıkmıyor sesi,
Ayaz'ın sönmemişse de nefesi,
Yaşıyor bir kara âlem içinde!

*

İmrah'or İrtiş'e erişti, durdu;
"Türeler (توره لر) yanıma gelsin! " buyurdu.

Toplandı önüne Yürük Beyleri
Dedi, "Kardeşlerim, geliniz beri,
"Gerçe ben maaşlı Fagfur kuluyum;
"Fakat ondan evvel bir Türk oğluyum.
"Elimizden çıktı hükümetimiz,
"Bu gün tehlikede milliyetimiz,
"İlhan'ı ezmekle Fagfur kanmadı,
"Türkler'i kırmaktır şimdi maksadı.
"Roma'ya, İran'a harbler açacak,
"Nekadar Türk kanı varsa saçacak..
"Uygur'u Oğuz'la tutuşturacak
"Karlığ'ı Kalaç'la boğuşturacak.
"Türk'te koymayacak ne at, ne kargı,
"Ne kız, ne kızan, ne yaraya sargı.
"Buradan çekilip kırdan toplanın,
"Girin bayrağına bir kumandanın.
"Rizânız olmasın köle kalmağa,
"Vatanın öcünü çıkın almağa.
"Kayan dağda saklı, Ayaz zindanda,
"Şimdilik işte yok kimse meydanda.
"Türk'lüğün kartalı durmaz kanatsız,
"Oğuz Han tacını giysin bir adsız!
"Kurultay toplayın Bozkır düzüne
"Yıldırım yağdırın Çin'in yüzüne!.."

Yürükler tamâmen işi anladı,
Herşeyi toplayıp göçe başladı.
Göç gitti yüzünü dönüp Altay'a
Çerinin ilişti gözü bir tay'a

Bir beyaz taycağız, bakımsız, argın
Dedi, "İşte bac'ı bize oymağın,
"Götüreyim bunu satılmış Bey'e,
"Gönderir Fagfur'a belki hediye!.."

*

Çeri döndü, Bey'in yanına vardı,
Huzûra çelimsiz tay'ı çıkardı
Dedi, "Gittim, or'da ne bey, ne çoban,
"Göçmüşler bu tay'ı koyup armagan...
"Cılız, fakat yolda bir adam boyu
"Bir yardan atladı, temizdir soyu.."

Bey hiddetle güldü, dedi, "Giderken
"Körlük edip sana uydum dedin sen,
"Sonra da emrime hiyânet ettin,
"Âsî Yürükler'i siyânet ettin.
"Ben bin at beklerdim, getirdin bir tay,
"Maksadın benimle eylemek alay..
"Göstereyim sana Çin kânununu,
"İştisin de bütün çeriler bunu,
"İbret alsın!" deyip hemen orada,
Gözlerin(i) çıkartıp iki cellâda,
Bindirdi o cılız tay'ın üstüne,
Dedi, "Bırakınız gitsin sürgüne!.."

*

İmrah'vor, gözünden kanlar akarak
Tanrı'ya yalvardı, dedi, "Yol irak,
"Gözlerim görmüyor, nasıl varayım?
"Oğlum, karımı ner'de arayım?
"Ey Tanrı, bu yanık hâlime acı,
"Her derdin Sen'dedir ancak ilâcı..
"Bu tay'a ferâset ver, doğru gitsin,
"Evimin kapısı önüne yetsin!"

*

Tay geçti ova, dağ, çaylara vurdu,
Hokand'da bir evin önünde durdu.
Kışnedi kapıya tekme vurarak,
Birdenbire kapı açıldı, şırak...
Onaltı yaşında bir gençti açan,
Görünce önünde gözü kan saçan
Bir adam.. Acıdı, attan indirdi,
"Buyurun içeri babalık!.." dedi.
Kör dedi, "Babalık!" deme, babanım,
"Gel seni öpeyim Güçlü arslanım.
"Kul Bey'den öcümü alacak sensin,
"Gürzümü başına çalacak sensin!
"Ayaz'ı çıkarıp zencir içinden
"Sensin kurtaracak Turan'ı Çin'den!"

Güçlü'nün annesi tanıdı sesi,
 Koştu; fakat gördü bir kör çehresi. .
 Bir âh çekti, dedi, "Evleri yana,
 "Hangi hâin eller kıydılar sana?
 "Sılaya gelecek birgün yiğitim,
 "Oğlunu göreceksin der, sevinirdim;
 "Sen geldin, âh, fakat gözlerin oyuk,
 "Yavrunu görür mü bu iki kovuk?
 "Büyüttüm, besledim, gösterecektim,
 "Bir arslan yapmak çün ben neler çektim!"

*

Güçlü dedi, "Anne, ağlama, elbet
 "Boşuna gitmemiş çektiğin zahmet. .
 "Alıştırdın beni idmana, güççe,
 "Hazırlamış oldun yarınki öce! . .
 "Her er vatanına Hızır olmalı;
 "Yardıma koşmağa hazır olmalı.
 "Yardıma hazırdım, öce müheyyâ,
 "Şimdi iki mâtem çıktı karşıya :
 "Birisi vatanın yıkılmış tahtı,
 "Öteki, babamın karanlık bahtı. .
 "Alayım güzümü, okla yayımı,
 "Ödeyim hizmetten düşen payımı! "

*

"Kör dedi : "Evlâdım! Getirdiğim tay,
 "Seni belâlardan kurtarır kolay. .
 "Bir ay besle, sonra ur eğerini,
 "Kaldırıp düşmanın yak ciğerini.
 "Güçlü'm, artık adın olsun Koroğlu,
 "Öğreteyim sana her izi, yolu :
 "Git İrtiş-boyu'na, çık Çamlıbel'e,
 "Bir burç yap, oradan hükmet her il'e,
 "Kul Bey'i tepele, Çin askerine
 "Yol verme, girmesin Türk illerine!
 "Pan-ça-u denilen hâini gözet,
 "Bulursan fırsatı onu da gebert.
 "Lor-yang'dan³² kurtarıp Ayaz Hakan'ı,
 "Yeniden canlandır ölmüş Turan'ı.

³² Bu kelime, metnin yukarıdaki bir beytinde (S. 280, str. 6) Lor-bang şeklinde. Milâddan sonra 521-22'de Goeyler'in hükümet merkezi Lo-yam adlı bir şehir vardır (Adsız, *ayn. eser.*, s. 83, 96); Lor-yang, veyâ Lor-bang şeklinde bir yer adına rastlamış değiliz.

“Kayan’ı, Nuğuz’u dağlarda arat,
 “Çobanları topla, sürüyü yarat;
 “Bunları yaparsan gözüm nurlanır,
 “Yâni gönlümdeki özüm nurlanır..!

*

Köroğlu besledi tayı birkaç ay,
 Küheylân bir ata döndü cılız tay.
 Birgün anasının öptü elini,
 Babasıyla sıktı atın belini,
 Binerek üstüne aldı yayını,
 Düştü yola, geçti Tarım-çayı’nı.
 Az-uz gitti Altun-dağ’a dayandı,
 Yavaş yavaş Çamlıbel’e tırmandı.
 Orada başladı bir burç yapmağa,
 Çin kervanı geçer ise çarpmağa.
 Toplandı başına birçok Kazaklar
 Köroğlu’nu duydu bütün oymaklar
 Kul Bey’in o ânda ikbâli soldu,
 Artık hisârından çıkamaz oldu.

Ömer Seyfeddin’in, yukarıda tamâmını aynen neşrettiğimiz *Köroğlu Kimdi* manzûmesiyle, başlangıcından i’tibâren *Millî Türk Destanı*’nı yazmağa teşebbüs ettiği anlaşılıyor; eserin başındaki “Büyük Bir Destan’ın Dîbâcesi” ifâdesi de bunu gösterir. Acabâ, bu destanı yazarken hangi kaynaklardan faydalanmıştır? Mukaddimesindeki izâhlar, bu hususta müsbet fikirler vermemektedir; “eski lehçe ile tarihî hakikati gösteren bu manzum kalem tecrübesi” ifâdesinden de, bu hususta açıkca fikir edinmek mümkün olamıyor.

Köroğlu Kimdi destanının metnini gözden geçirdiğimiz zaman, bunun kaynağını Kök-Türk dâiresine âit iki millî destanın teşkil ettiği ortaya çıkar. Bunlardan biri Kunlar’ın yıkılışından Kök-Türkler’in kuruluşuna kadarki zamânı temsil eden *Ergenekon*, öteki ise Kök-Türk sınır-Tarhanı’nın İranlılar’la mücadelesinden doğan ve Kök-Türk dâiresi destanlarının tâlî menkabelerinden *Köroğlu Destanı*’dır. İşte, *Köroğlu Kimdi*, bu iki destanın birleştirilmesinden meydana gelmiştir. Şâirimiz, bu destanlardaki vak’aların zaman sırasına bağlı kalmayarak, birindeki hâdiseyi ötekine naklettiği gibi, Köroğlu’nu İranlılar’la değil, Çinliler’le, Çin tarafını tutan Türk Beyleri ile mücâdele eden kahraman olarak göstermiştir. Millî edebiyat devrinin dikkati çeken eserlerinden biri olan *Köroğlu Kimdi*, bundan kırk yıl

önce neşredildiği hâlde dil bakımından çok sâde, bu gün kullandığımız Türkçe'mizden farksız gibidir. Ömer Seyfeddin'in fikir hayatı ve şiirleri üzerinde çalışanlardan başka, münevver sınıf edebiyatında Halk edebiyatı te'sirini, Millî Türk Destanları'nı araştıranlar için de bu güzel şiirin ihmâl edilmemesi lâzım geldiği düşüncesindeyiz.

i) Ömer Seyfeddin'in bir destanı daha vardır : *Altun Destan*³³. . Elimizde mevcut notlar, bu manzûmeyi tamamlayıp tamamlamadığına, neşredip etmediğine dâir imkân vermemektedir. Şimdilik ele geçen baş kısmını neşretmekle iktifâ ediyoruz; bunun, *Türk Yaradılış Kozmogonisi* ile *Oğuz Destanı*'ndan ve Türk türesi'nden mülhem olduğu anlaşılmaktadır.

LXIV.

ALTUN DESTAN

Tanrı önce mâvi kökü, kara yeri yarattı,
 Sonra gökte günü, ayı, yıldızları parlattı.
 Yeryüzünü denizlerle, dağ ve beller bezedi,
 "İşte sana su, od, ağaç, demir, toprak, al!" dedi.
 "Al, bunlarla bir şen yurd yap, bir yeşil bağ hazırla,
 "Sana bir çift gelecektir, onu iyi ağırla!"
 Ey biricik olan Tanrı, ey İkiler : Gök ve Yer,
 Ey Altılar : Gün, Ay, Yıldız, Dağ'lar, Bel'ler, Deniz'leri
 Ey Dokuzlar ve ey Beşler, siz sevinçten coştunuz,
 Türk ve Türkân geliyordu, hep görmeğe koştunuz.

Ömer Seyfeddin'in Şiirleri başlığıyla *Necâtî Lugal Armaganı*'nda neşrettiğimiz araştırmamızdaki ellidört şiirin sayısı, bu yazımızdakilerle altmışdörde yükselmiş oluyor. *Armagan*'daki araştırmamızda, derlediğimiz ellidört şiire dayanarak, bunların vezin, nazım şekli, mevzû bakımından husûsiyetleri üzerinde durmuş, şâirimizin yaşadığı devrin ve çağdaşlarının temâyüllerini de gözönüne alarak bu sâhadaki eserlerini kıymetlendirmeye çalışmıştık. Bu yazımızda mevcut on yeni şiir, daha önce tesbit ettiğimiz husûsiyetlere yeni bir-

³³ Ömer Seyfeddin'in kendi el yazısı ile müsveddesinin kılışesi (Tâhir Alangu, *Ömer Seyfeddin*, İst., 1968, s. 293).

³⁴ Mensur şiirleri hakkında kısaca bilgi edinmek için bk., *Necâtî Lugal Armaganı*, s. 605, not-20. 1969 yaz ta'tilinde İstanbul'da Bayezid'deki Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'ndeki *İzmir*, *Serbest İzmir* gazetelerinde birçok mensur şiirlerine, makâlelerine, az sayıda hikâye ve tercemelerine rastladık.

şey katmadığı için, aynı bilgilerin tekrarlanmasında fayda görmüyoruz.

Ömer Seyfeddin hakkında bu güne kadarki neşriyâta hemen dâimâ, onun küçük hikâyeleri üzerinde durulmuştur. Mensur şiirleri, ve makâleleri, manzûmeleri ayrı birer cilt teşkil edecek kadar çok ve onun şahsiyetini canlandırma bakımından hiç de ehemmiyetsiz olmadığı hâlde, mecmua ve gazetelerde dağınık hâlde bulunduğundan araştırılma zahmetine katlanılmamıştır. Derlediğimiz altmış-dört şiir, onun bu sâhada da unutulmaması lâzım geldiğini gösterir ve bunlara, takma-adla yazdığı bâzı manzûmelerinin daha, yeni araştırmalar sonunda ilâvesi mümkün olabileceğini kuvvetle ümid ediyoruz.

